

Németh S. Katalin

LÁBJEGYZET GYÖNGYÖSI FORRÁSAIHOZ

Gyöngyösi István műveinek kritikai igényű szövegkiadásában Jankovics József részletesen feltérképezte mindazon műveket, amelyek Gyöngyösi műveit – az invenciózus költői szövegalkotás mellett – esetleg befolyásolhatták. Nem történt ez másként a *Márssal társolkodó Murányi Vénus* esetében sem. Jankovics József érdemének megfelelően értékeli azt a tényt, hogy 1644-ben német nyelvű röplap jelent meg a murányi kalandról.¹ A négylapos szöveg és a példány sorsának feltárása R. Várkonyi Ágnes nevéhez fűződik, aki jelentős szakmai visszhangot kiváltó kötetében még 1987-ben ismertette azt a nyomtatványt,² amelyet egy észak-csehországi levéltárban talált meg és amely, miután 1670-ig Murány várában őrződött, Gyöngyösi kezében is megfordulhatott. A „litoměřicei levéltárnak a szép žitenicei kolostorban őrzött” anyagából ismertetett nyomtatvány *Kurtze doch warhaffte Erzählung* címmel vált ismertté, nyomtatási helye és nyomdása ismeretlen. R. Várkonyi Ágnes a kiadványt a murányi várfoglalás mindaddig első ismert, egykorú elbeszélésének nevezi, amelyet érdemben nem is cáfolt senki. Adatközlésünk is csupán arra vállalkozik, hogy a murányi kalandnak újabb forrásaira hívjuk fel a figyelmet, nem cáfolva természetesen Jankovics József elemzését, amelyben a források ismeretét, irodalmi inspirációs erejét elismerve „az irodalmi előképek, minták, hatások rendszerét” tárja fel.

Az R. Várkonyi Ágnes által megtalált röplapot sikerült a 17. századi gyűjteményéről és benne a magyar vonatkozású anyagokról is ismert wolfenbütteli Herzog August Bibliothekban is megtalálnunk.³

Kurtze doch warhaffte Erzählung / Welcher Gestalt daß uberauß vest und weithberümbte Ragozische Schloß Mouran in Ungarn / von... Herrn Franciscum Wesselini... ohne Vergiessung Christlichen Bluets... den 5. dits Monats Augusti... glücklich erstigen / und wider zu Ihr May: Unsers Allernädigsten Kaysers und Herrn Devotion gebracht worden.

¹ JANKOVICS József, *Gyöngyösi redivivus, avagy a porából megéledett fönix* in Gyöngyösi István, *Márssal társolkodó Murányi Vénus*, sajtó alá rend., jegyz. JANKOVICS József, NYERGES Judit, utószó JANKOVICS József, Budapest, 1998, 189–203. (Régi Magyar Könyvtár. Források 8.)

² R. VÁRKONYI Ágnes, *A rejtőzködő Murányi Vénus*, Budapest, 1987, 28–29. (Labirintus)

³ HAB 264.10.9 Quod.

A magyar vonatkozásokban gazdag, ezért a hungarikumok között számon tartott kolligátumkötetben a kiadás helyére, illetve kiadójára nem találtunk közvetlen utalást, tehát az ismeretlen hely és nyomdász továbbra is megfejtőjére vár. A nyomtatvány megjelenésének aktualitására utal, hogy más betűtípussal szedve, pár soros utóirat is került a kiadvány végére, amelyben gróf Homonnay János váráról, Jeszenő (Várjeszenő, Jasenov) ostromáról történik említés.

A röplap információi feltehetően nagy érdeklődést váltottak ki. Ezért került sor – és számunkra ez jelent újdonságot – rövid időn belül az utánnomásra is:

*Kurtze / doch warhaffte Erzehlung. Welcher gestalt das uberauß vest und weitberümbte Ragotzische Schloß Mouran in Ungarn / von Herrn General unnd Obristen zu Filleckh / Herrn Franciscum Wesselini... ohne vergiessung Christen Bluts/ sambt alles darein... den 5. diß Monats Augusti... glücklich erstigen/ und wider zu Ihr May. ... Kayzers und Herrn Devotion gebracht worden.*⁴

A Bayerische Staatsbibliothekban őrzött újabb kiadást illetően már nem kell sötétben tapogatóznunk, a tökéletes impresszum mindent elárul:

Nachgedruckt zu Augspurg / durch Andream Aperger / auff vnser L. Frawen Thor, 1644.

Miként a címleírásból is látható, itt nem csupán utánnomásról, hanem teljesen új kiadásról, más betűtípusról, eltérő szedésről és eltérő helyesírásról van szó. A nyomdászt már nem sürgette az aktuális közlés kényszere, ugyan a post scriptumot ő is odailleszti a kiadvány végére, de szemmel láthatóan ez a hír nem munka közben érkezett. Nyugodtan el lehetett osztani a szöveget úgy, hogy az P. S. jelölésű szöveg önálló lapra, az egészhez illesztett tipografizálással és nyomdai cifra lezárásával jelenjen meg.

A nyomdászról, Andreas Apergerrel is több információnk van, a Sara Mangin vezette nyomdát, Christoph Mang betűkészletét vette át és lett Augsburg egyik jelentős kiadványszámot és széles spektrumú nyomtatványkört közreadó nyomdásza.⁵ A harmincéves háború jelentős híradásai és dokumentumai, valamint számos illusztrációja révén híressé vált nyomtatvány került ki a műhelyéből. Kiadványai között ugyan viszonylag kevés a magyar vonatkozású munka, az augsburgi megjelenés azonban újabb adalékot szolgáltat ahhoz, amit – mások mellett – Borsa Gedeon is megállapított: „az írásos beszámolók többsége Németországba a szokásos útvonalon, a Duna mentén, a Kárpát-medencében évszázadok óta jelentős kereskedelmi érdekeltégű két városba, Nürnbergbe és Augsburgba érkezett meg. E városokban fokozott figyelemmel kísérték mindig a török

⁴ VD 17 12:191966B

⁵ DRESLER, Adolf, *Augsburg und die Frühgeschichte der Presse*, München, 1952.

elleni küzdelem minden részletét, illetve Európa délkeleti részén az üzleti tevékenységet befolyásoló eseményeket”⁶

Ugyancsak friss említése a murányi várfoglalásnak Johann von Götzen gróf, tábori generális levele, amely 1644 augusztusában Pereszlényből tájékoztatta az uralkodót arról, amit a levél szerint más forrásból feltehetően már tudott:

Copia Dessen an Ihr Römisch: Kayser: auch zu Ungarn und Böheimb Königlicher Mayestätt / von dero in besagten Königreich Ungarn/ habenden GeneralFeldtMarschalck / [et]c. Graffen von Görtz (!) gegebenen Schreibens: auß welchem zuvernehmen. I. Deß Rebellisch: Siebe[n]bürgischen Ragozy Intent, da er den ankommenden Succurs der Polnischen Völcker zuverhindern vermeint. II. Seyn... verübte Flucht. III. Die zusambstossung deß Polnischen Succurs, zu der Teutschen Armada. IV. Die hertzhauffte Dapfferkeit selbiger Teutschen Soldaten. V. Die Einnehmung der Vestung Mouran / und Versicherung der daselbst uberlignent Gränitzhäusern. [S. l.], 1644.⁷

A murányi várfoglalásról, mint minden jelentős katonai eseményről, beszámoltak a korabeli újságok, rölapok és hetilapok is. Ezek magyar vonatkozásainak részletes feltérképezése azonban olyan mértékű feltáró munkát igényel, amely csak egy-egy jelentős katonai vagy politikai esemény elemzésekor történt meg.⁸ Mindezek az apró adatfeltárások csupán lábjegyzetként árnyalják Jankovics József (és Nyerges Judit) évtizedes munkáját, amellyel Gyöngyösi István munkásságát félévszázados hiányt pótolva tették „a modern irodalomelméleti iskolák által inspirált magyar irodalomtudomány új értelmező közösségei” számára hozzáférhetővé.⁹

⁶ BORSA Gedeon, *Nyomda Budán 1578-ban?* in: *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, szerk. MACZÁK Ibolya, Piliscsaba, 2007, 45. (Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok)

⁷ HAB 264.10.12 Quod.

⁸ Lásd többek között G. Etényi Nóra számos tanulmányát és az R. Várkonyi Ágnes által irányított doktori iskola hallgatóinak publikációit.

⁹ JANKOVICS József, *Gyöngyösi redivivus – avagy a porából megéledett fönix*, in: *Ex Occidente... A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai*, Budapest, 1999, 71. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok 3.)